

МОЖЕ ЛИ СЕ ПРОМЕНОМ ЗАКОНА ДОЋИ ДО РАСТА НАТАЛИТЕТА?

Проф.др Станка Стјепановић¹, мастер права Богдана Стјепановић²

¹*Правни факултет Пале, Универзитет у Источном Сарајеву*

²*Правни факултет, Универзитет у Београду*

Резиме: Ускладити законодавство у својој држави са међународним конвенцијама, препорукама и директивама, а при томе заштити свој демографски интерес није ни мало лак задатак. Да ли је могуће у таквим околностима променом закона доћи до другачије демографске слике у Србији? У овом раду ће се кроз анализу најновијих мера Владе Србије у виду пружања новчане помоћи мајкама за прво, друго, треће и четврто дете указати на све тешкоће у покушају санирања демографске слике Србије.

Кључне речи: демографија, закон, конвенција, наталитет, морталитет, рађање.

CAN THE LAW CHANGES TO THE GROWING OF NATALITY?

Abstract: To harmonize the legislation in your country with international conventions, recommendations and directives, while protecting your demographic interest is not an easy task. Is it possible, in such circumstances, to change demographic picture of Serbia by changing the law? In this paper, through the analysis of the latest measures of the Government of Serbia in the form of providing financial assistance to mothers for the first, second, third and fourth children we will point to all difficulties in attempting to repair the demographic picture of Serbia.

Key words: demography, law, convention, birth rate, mortality, birth.

1. Увод

Оснивач покрета Опстанак покојни професор др. Марко Младеновић, обраћао се путем штампе јавности истичући да није пророк већ само научни радник који указује шта ће се десити у демографској слици Србије за тридесетак година, ако се на време не предузму законске и друге мере у циљу заустављања драматичног пада наталитета. Писани трагови његове борбе су остали у министарским кабинетима, читани или непрочитани, али без одјека. Бројни интервјуи и покрет Трећи српски устанак за опстанак су његови покушаји да укаже где је највећи проблем у нашој држави. То је драстични пад наталитета. У то време, пре тридесетак година, није још било друге разорне бомбе за демографску слику Србије, а то је општи одлазак радно и репродуктивно способног становништва у иностранство.

Из говора председника државе о катастрофалној демографској ситуацији видимо да су речи оснивача покрета Опстанак изречене пре три деценије доиста остварене. У постојећој законодавној регулативи најављује се промена Закона о забрани дискриминације, а многи захтевају, као и Сабор СПЦ на челу са патријархом, да се промени и Закон о поступку прекида трудноће у здравственим установама.

Мере новчане помоћи Владе Србије мајкама су на једној страни одушевљено прихваћене и то у оним местима Србије где је наталитет већи од морталитета, а на другој страни од разних покрета за женска права оцењене су негативно.

Колико Влада Републике Србије може уопште да заштити свој национални интерес уз постојећу обавезу да поштује међународне конвенције које су јаче правне снаге него домаће законодавство?

2. Статистички поглед

Према званичним статистичким подацима у Србији данас има 7.040.272 становника. Од тога је 1.040.000 брачних парова са децом, а 600.724 брачна пара без деце. Број живорођене деце у 2016. години био је 64.734, а умрлих 100.834, што би значило да је морталитет надмашио наталитет за читав један град од 36.100 становника¹.

Иако су ови подаци Завода за статистику доступни свима, тек од момента обраћања председника републике јавности о катастрофалној демографској ситуацији и образлагања новчаних мера Владе Србије за побољшање наталитета сва штампа је почела писати о томе. Појавио се и зборник

¹ webrzs.stat.gov.rs, дана 29.3.2018.

САНУ са ставовима поједињих читалаца под називом *Рађање или одумирање Србије*².

Да би се донела процена о томе шта би могло побољшати постојећу демографску слику у Србији прво се треба одговорити на питање зашто је у одређеним деловима Републике Србије позитиван природни прираштај, а у другима негативан.

Испитујући ставове људи у репродуктивном периоду, о томе зашто одлажу рађање деце највећи број испитаника је одговорио да су то партнери-ски односи, затим следи недостатак новца и egoизам, па политички контекст, уживање у животу, несигурност, потрошачки менталитет, положај жене у породици, незапосленост младих, понашање послодаваца, лечење стерилитета па онда финансијска подршка породицама, нестабилност брака и услови порођаја. Према овим подацима финансијска подршка породицама је тек на дванаестом месту, што значи да се не може очекивати да се мерама финансијске подршке породицама и то почев од првог до четвртог детета реши проблем одлучивања о рађању.

Као пример за решавање проблема наталитета новчаним мерама може нам послужити и искуство других држава у региону као што је то случај са Македонијом. Влада Републике Македоније је донела мере за финансијску подршку породици, али се резултати нису нашли у подстицају рађања Македонки које би рађале прво и друго дете, већ број Албанки које су почеле да рађају треће и четврто дете. Интересантно је да су на обраћање Председника Републике Србије јавности у поводу мера за подстицај рађања биле различите реакције, управо Албанке које живе у Подујеву су са одушевљењем прихватиле те мере као подстицај да роде треће и четврто дете, док су истовремено представнице Женске иницијативе из Београда осудиле позив председника за рађање деце истичући да жене нису машине за рађање деце.

Чини се да су стручњаци који се баве демографијом у праву када тврде да финансијске мере саме по себи не могу довести до повећања наталитета.

3. Планирање породице

Термин планирање породице може бити вишезначан. Под појмом планирање породице, најчешће се подразумева спречавање доласка на свет зачете бебе медицинским прекидом трудноће. Према подацима Института за јавно здравље Србије Др. Милан Јовановић Батут у Србији званично буде годишње извршено преко 15.500 абортуса. Многе приватне клинике не шаљу редовне извештаје о броју стварно извршених абортуса. Сматра се да се у Србији обави више од 60.000 абортуса годишње.

² Мирјана Рашевић и Катарина Седлецки извршиле су анализу више од 180 читалаца листа Политике и резултате те анализе објавиле у зборнику САНУ *Рађање или одумирање Србије*, Политика, 25.3.2018. стр 10

Још од доношења веома либералног закона Закон о условима и поступку за одобрење прекида трудноће Србије из 1979. године³ почела се стварати слика да абортус није ризичан хируршки захват већ да је то рутински захват без штетних последица за жену на којој се врши. Такав је однос створен у друштву да се ни у једном моменту не указује да је у питању решавање неког проблема убиством детета. Према изјавама стручњака гинеколога претпоставља се да на сваку рођену бебу у Србији дођу по три побачаја. Да ли се под појмом планирање породице може постићи да не буде у породици и планираног убиства?

Када се осуђује абортус и износи опасност од великог броја прекида малолетничких трудноћа, као решење проблема који самим тим наступају за репродуктивно здравље малолетних девојака које касније кад пожеле не могу имати децу, као алтернатива нуде им се контрацептивна средства. Контрацептивна средства се представљају као средства безбедна за репродуктивно здравље жене. Суштина контрацептивних средстава је да спрече трудноћу или да убију људско биће у фази ембриона. Будући да су у суштини хормонални препарат, они такође уништавају репродуктивно здравље мајке. У истим часописима у којима се пропагирају контрацептиване средства као здрава варијанта и превентива абортуса, налазе се истовремено и чланци који говоре о кардиоваскуларним болестима изазваним контрацептивним средствима. У земљама Европске Уније преко 50% жена користи контрацепцију а код нас око 9%.

Према изјави професора Александра Стефановића, директора Клинике за гинекологију и акушерство КЦ Србије најчешће се као разлог за абортус наводи да беба није планирана и да не долази у правом тренутку и да им није тренутно добро материјално стање. Као решење проблема честих абортуса које врше жене које имају једно или ниједно дете, исти лекар сматра формирање већег броја саветовалишта за контрацепцију при свакој здравственој установи и велика медијска мотивација жене да их посете. Као предност контрацепције истиче и опште познате чињенице да код медицинског прекида трудноће може доћи до озбиљних крварења опасних по живот, па чак и стерилитет који може бити трајан. Полазећи од неспорне чињенице да је абортус убиство детета и опасност за здравствено стање мајке није на одмет погледати и шта је контрацепција кад је у питању здравље мајке.

У мерама које је најавио председник републике налази се и такозвани двоструки разговор са мајком пре коначне одлуке да жели убити своје дете. Стриктно ће се тражити да се мајци покаже ултразвук срца њене бебе, па онда још један разговор. И до сада су лекари углавном показивали ултразвук свакој мајци која у том моменту није хтела да буде мајка и као што статистика показује резултати таквих разговора су обично завршавали без

³ Закон о условима и поступку за одобрење прекида трудноће Србије, Службени гласник РС 29/79

наде за дете. То би било као да разговарате са неким ко је подигао нож на своју жртву и да га молите да одустане од своје намере, а да ако не успете вербално да га одговорите од намере убиства, пустите га да учини како је наумио без намере каснијег кажњавања.

О промени закона о абортусу није било речи, мада се појединачно чују гласови о промени таквог закона као покушаја да се повећа наталитет. Већином се наводе статистички подаци о државама које забрањују абортус и начину како се њихове држављанке решавају "непланираног детета" у другим државама. Неспорно је да је абортивни туризам сиромашнијих Польскиња у Бугарску, а боље стојећих у европске земље један од аргумента свих оних који истичу да промена закона о абортусу не би довела до стварног повећања наталитета. Жеља за зарадом и забавом која обично завршава убиством нерођеног детета често има и "неидентификованог помагача", као што је то случај достављања дроном таблета до корисника у Ирској. Код земаља у окружењу познат је једино нагли пораст наталитета у Румунији после доношења врло строгог закона о могућности медицинског прекида трудноће 1968. године у време владавине председника Николаја Чаушеског. После тога је Румунија, која је имала само 8.000.000 становника, убрзо нарасла на 20.000.000 становника.

За промена Закона о поступку прекида трудноће у здравственим установама залагао се оснивач покрета Опстанак проф. др Марко Младеновић. Сада се законодавни органи Реп. Србије налазе у другој ситуацији с обзиром да морају примењивати одредбе међународних конвенција које су јаче правне снаге од домаћег законодавства. Неке од ратификованих конвенција садрже такве обавезе које се морају поштовати и не смеју се дерогирати чак и у случају националне опасности⁴.

У априлу 2008. године и Скупштина Савета Европе је већином гласова одлучила да је абортус искључиво право жене и да једино она о томе може донети одлуку, а не неко други па ни држава, а од државе се тражи да обезбеди тзв. безбедне услове за извршење абортуса. Како је и Србија чланица Савета Европе мора се прилагођавати одлукама Скупштине. Наводимо и ранија мишљења Европске Комисије за људска права везана за право одлучивања о абортусу. Европска Комисија се у неколико наврата изјашњавала поводом овог питања. Став Комисије јесте да право на одлучивање о прекиду трудноће спада у сферу приватног живота и да је недопуштено мешање државе о одлучивање у овој сferи. Комисија абортус сматра правом жене и мером чији је циљ заштита права мајке. У једном случају у својој пресуди

⁴ Тако на пример у Конвенцији о правима детета. Ђералдина Ван Бјурен, професор људских права на Универзитету у Лондону и једна од састављача Конвенције о правима детета истиче да су економска, културна и социјална права детета толико важна да никаква дерогација ових права нису дозвољена, па чак и ако се ради о случају опасности по националну безбедност. Види. Van Bueren, G., *Combating Child Poverty—Human Rights Approaches*, Human Rights Quarterly, Vol. 21, p. 680, 680-681 (1999).

Европски суд за људска права је изнео да није ни пожељно ни могуће да се апстрактно изјашњава о томе да ли је нерођено дете особа у смислу члана 2. Европске конвенције о људским правима⁵.

Медицинска наука одавно стоји на становишту да је зачетак људско биће различито од мајке и да живот човека почиње зачећем. Право и даље не жeli да прихвати ту чињеницу и даље правно штити само рођено дете, задржавајући стару предпоставку из римског права да се дете сматра рођеним ако је у питању заштита његових интереса. Ова претпоставка се данас примењује у наследном праву у погледу права нерођеног детета.

На недавно одржаном XIII Светском конгресу о перинатологији у Београду медицински стручњаци из целог света говорили су о могућностима интервенције на самом фетусу и успешно отклањање његових болести. Чак су поједини учесници конгреса рекли да би требало да се води рачуна и о правима фетуса када су у питању медицинске интервенције.

Правна наука озбиљно касни за реалношћу на коју се указује већ хиљадама година да живот почиње зачећем. У Хамурабијевом закону постоји одредба која гласи: Ко ударом убије зачетак неке слободне жене, да буде кажњен казном за зачетак од 10 сикела, али ако ће жена због тога умрети кћер злочинца ће бити кажњена на смрт⁶. Код грчких философа и оратора појављује се тврђња да зачетак не добија облик (душу) одмах по зачећу већ да то наступа у неком периоду који је после зачећа. Тако је грчки оратор Лизијас тврдио да треба најпре решити питање да ли је зачетак живо биће или није пре него што се установи казна за побачај. Он је сматрао да зачетак добија душу између шестог и седмог месеца после зачећа⁷. Аристотел је сматрао да након четрдесет дана од зачећа мушки дете постаје људско биће, а женско након три месеца, а чувени Хипократ да мушки зачетак нема облик/душу/ у току 30 дана, а женски у току 40 дана⁸. Хипократ је имао и других погрешних становишта нпр. тврдио је да је дечак рођен од десне стране јајника, а девојчица од леве⁹.

Римски правници су гледали на зачетак као један део мајчиног организма¹⁰. Тачније речено, уколико побачај није био извршен без пристанка мужа и као последица тровања, он није био уопште кажњив, јер римско право је водило рачуна само о смрти трудне жене тровањем, а не и о убијању зачетка. С обзиром да је у римском праву као циљ брака било рађање деце, а о томе је искључиво право одлучивања имао муж, он је могао тра-

⁵ Case of Vo v. France, No. 53924/00 од 8. јула 2004. године

⁶ Марковић, Ч., Законик Хамураби, Суботица, 1925, стр. 55

⁷ Didot, *Oratores antici*, Lysiae fragmenta X, 20

⁸ Ehinger O., Kimming, W., *Ursprung und entwickelungsgeschichte der fruchtabtreibung*, Munchen, 1910., s. 13/14

⁹ Белић-Корочкин-Давидовић и др., *Мајмонидес сећање на њега трајаће заувек*, Београд, 2018, стр. 70

¹⁰ Ulpian, Digestae 25, 4, 1: Partus enim, antequam edatur, mulieris portio est, vel viscerum matris

жити да се казни жена за побачај јер га на тај начин лишава деце. Изгледа да право и даље следи римско право без обзира на достигнућа и тврђење медицинске науке. Ускладити закон са научним достигнућима је не само потреба него и обавеза сваког законодавца.

По нашим позитивним прописима произлази да се абортус, у изузетним случајевима, може дозволити и дан пре рођења.

Двадесети век је донео многа сазнања у медицинској науци о животу детета од момента његовог зачећа. Данас је далеко више доказа који говоре да дете, кога је и медицинска наука често називала "плод", а правна "nasciturus", има већ од момента зачећа емоционална сазнања и сећање које активно функционише. Иако се у музејским просторима Ермитажа у Петрограду може видети у формалину сачувано природним побачајем на свет доспело дете старости пет месеци од зачетка, а датира из 18. вијека, то није спречавало многе либерално оријентисане руске лекаре да на конгресу 1913. траже легализацију абортуса и да тврде да је то само обични део тела мајке. Они су били претходница иза које је следила Октобарска револуција која је законски омогућила убијање нерођених, али је и сам Стаљин увидевши да су абортусом побијени милиони деце, а да се приближава рат, из чисто демографских побуда 1934. године укинуо тај закон о слободи абортуса.

4. Повеља о правима детета пре, током и после рођења

У току 2005. године донесена су два важна документа којима се штити људско биће од зачећа. Међународно друштво за пренаталну и перинаталну психологију и медицину (ИСППМ) и Друштво за пренаталну и перинаталну психологију и здравље (АПППАХ) издали су Повељу о правима дјетета пре, током и после рођења, којом указују да дечији појединачни и друштвени живот почиње пре рођења.

На Генералној скупштини Међународног удружења за пренаталну и перинаталну психологију и медицину 3. јуна 2005. године у Хајделбергу, усвојена је Повеља о правима детета пре, током и после рођења.

Чак пре рођења деца су независна бића и права детета која су загарантована Конвенцијом УН о правима деце из 1989. године треба да се прошире, узимајући у обзир сва сазнања до којих је дошла пренатална и перинатална медицина и психологија. Предлози за проширење раније проглашених права детета су у Повељи о правима детета учињени у девет тачака.

Прва тачка каже да свако дете има право да буде поштовано као независна особа, чак и пре рођења. Друга тачка Повеље говори да свако дете има право на безбедни пренатални однос и везе. У трећој тачки се истиче да свако дете има право на поштовање и заштиту и континуитет својих иску-

става током трудноће и рођења. Четврта тачка говори о томе да свако дете има право да се од самог почетка води рачуна о медицинском и психолошком утицају предузимања било које медицинске мере према мајци. У петој тачки се говори о праву сваког детета да му се обезбеди љубављу испуњен долазак на свет, који ће му омогућити да изгради безбедне односе после рођења. У шестој тачки се говори о праву детета на исхрану адекватног квалитета пре и после рођења, а нарочито пожељним се истиче дојење детета. У седмој тачки се говори о повезаности горе поменутих права детета са правима будућих генерација, а првенствено се под тим мисли на права развоја сопствених потенцијала. Осма тачка се надовезује на седму и појашњава да је право проглашено седмом тачком, право на развој родитељских способности, повезано са правом детета на одговорне, осећајне и посвећене родитеље или старатеље. Девета тачка говори о обавези друштвених институција да подрже родитеље у извршавању родитељских дужности. Интересантно је да проширење права детета тражи пренатална психологија, а ехо у правној науци добија као право жене на "безопасни абортус".

Општа Декларација УНЕСКА такође проглашава основну равноправност свих људских бића у погледу достојанства и права и да се према њима поступа праведно и једнако. Ова проглашавања још није дала резултате у промени либералног законодавства о абортусу и разреше дилеме око права детета на живот и права да зна своје порекло када је у питању вештачка оплодња.

Врло је тешко одговорити на питање како је могуће да медицинска наука доказује да је човјек постао моментом зачећа, а правна и даље тврди да је дете субјект у праву тек кад се роди.

Право је дошло на странпутицу на којој је и право на смрт детета постало законско право жене. Пренатална психологија је једна од светилки која показује савременој правној науци да треба да се врати на пут заштите живота. Са свих страна су женска деца под неискреном формом, слободе и права осуђена да уместо живота носе смрт. Правна наука и законодавство треба одмах да стану у одбрану живота, а државно законодавство да искрено заштити свако људско биће, па и нерођено, којему је заштита најпотребнија. Сви смо одговорни јер смо сви саучесници у овом односу друштва према деци. Никада није било толико конвенција, декларација и закључака о правима детета у свету, као што их данас има, а незапамћен злочин убијања нерођених се годишње приближава на сто милиона.

Свако дете треба бити жељено. Ембрион чује и осећа све, због тога треба бити у мајчиној утроби, а не у епрувети или замрзивачу. Како је ембриону код мајке, видимо по мајчином лицу. Ако мајка осећа тугу и бол, страх што нема хране и воде, то осећа и он. Ако мајка не жели ембрион, не

воли га, он то осећа и у његовој души стварају се трауме које ће га пратити кроз цео живот.

Колико је нерођених генија изгубила свака држава и зато отужно делује када се женама нуди" безбедни абортус".¹¹ Када се на ултразвуку код трудне жене покаже да је дете у њеној утроби са неким урођеним манама и болестима, предлаже се да се изврши абортус. Ко може овластити лекаре да децу у перинаталном дијагностикованим тешком оболењу лишавају права на живот? И то је људско биће и не сме се чинити зло таквом бићу, јер какво добро може произаћи из зла.

5. Прекид трудноће медикаментима

Почетком 2017. године у болницама у Србији почeo сe изводити и медикаментозни прекид трудноће. Вест је објављена у дневним новинама на такав начин да се подстиче на убијање нерођене деце до седме недеље од зачетка. Иако се ова метода у свету примењује годинама, код нас је то омогућено пре годину дана, а једина установа у којој се то ради је ГАК "Народни фронт". Проф. др Ана Митровић Јовановић, начелник Дневне болнице у "Народном фронту", објашњава да је ова врста абортуса болна, али су шансе за компликације знатно мање него код хируршког прекида трудноће. Она каже:

"Ако већ мора да се прекине рана трудноћа код младих жена које нису рађале, онда би увек требало дати предност медикаментозном абортусу у односу на хируршки абортус зато што хируршки захтева анестезију, инструментима улазите у нестерилну вагину и материцу. Такође, може се десити, без обзира на то што радимо стеријним инструментима, да унесемо инфекцију, али и да повредимо материцу. Иако се трудноћа на лични захтев може прекинути до десете недеље, медикаментозни абортус је могуће урадити до седме недеље. Поступак је болан након узимања другог лека, крварење је обилније него менструално, међутим, шансе за компликације су минималне".

За медикаментозну методу прекида трудноће се не би могло рећи да је испуњење чл. 14. става 2 тачке А *Приступ квалитетној здравственој бризи и основној медицинској заштити*, посебно везано за здравље жена и деце, јер је здравље основно за сам живот и мора се сматрати социјалним и људским добром. Сваки абортус је опасност за здравље жене, а истовремено и угрожавање основног права детета на живот.

¹¹ Ако се прочита биографија великог немачког класика, музичког генија Лудвига ван Бетовена, који је рођен као седмо дјете од мајке болесне од туберкулозе и оца болесног од сифилиса, могло би се закључити да ни једно дете ипак не би требало убити у пренаталном периоду због вероватноће да се оно роди са наследним деформитетима.

6. Закључак

Промена закона о прекиду трудноће у смислу пооштравања услова за извршење убиства нерођеног детета није могућа без промене читавог низа прописа и стављања ван снаге ратификације појединачних међународних конвенција. Полазећи од тога да међународна конвенција има јачу снагу од до мађег законодавства, практично је немогуће поступати мимо оног шта се у њој тражи, па макар то било штетно и за опште и за националне интересе државе потписнице. Како поступити у околностима када држава без рата годишње губи 35 000 становника који умиру видљиво, а истовремено двоструко више има и побијене нерођене деце. Уместо живота зачетој деци се нуди смрт. Образовање је програм у коме би се могла држава показати да доиста жели спречити демографску катастрофу која напредује.

У образовни систем стављати вредности живота. У овом раду смо истакли нека мишљења медицинских стручњака који нуде као алтернативу абортусу контрацепцију и широко сексуално васпитање деце основношколског и средњешколског узраста уз увођење обавезног секулланог васпитања у школе. Ти модели у земљама које су их применили нису давали очекивање резултате, још од пионира овог пројекта из Октобарске револуције. То је резултирало наглим порастом абортуса и катастрофалном демографском ситуацијом, тако да је сам Стаљин морао 1934. године да укине такве законе.

Планирање породице убиством најмлађег члана не би могло дати жељене резултате. Можда је и даље актуелна тврдња проф. др Георгија Рунзе да свако свесно активирање у планирање породице је изопачење које као резултат има дегенерацију. Он је рекао да: "Најнормалније рађање јесте оно, где се уопште не мисли на рађање"¹².

Ставови цркве много пута излагани на Архијерејском сабору до сада су од стране надлежних председника републичке скупштине дочекивани као мешање у државне послове и тврдњом да је закон о прекиду трудноће Републике Србије модеран закон и да нема потребе за његовим мењањем. Црква само полази од извornог тумачења који су пре готово две хиљаде година вршили црквени сабори, па о томе говори и 91. правило Трулског сабора¹³. И у Псалтиру се у псалму 138. у стиху 16 пише: "заметак мој видеше очи твоје...", а у стиху 13. "јер си ти створио шта је у мени, саставио си ме у утроби матере моје"¹⁴ Свети Амвросије Милански је тврдио да уздржање, поштовање девствености и уздржање од интимних односа прије брака служи као основ плодности и здравља потомства. Он каже: "Где има мало девица, тамо има и мање људи, а где је јача тежња за невиношћу тамо има и релативно људи више."

¹² Runze, G., *Religion und Geschlechtsliebe*, Halle, 1909., p. 32

¹³ Милаш, Н., *Правила Православне цркве са тумачењима*, књига 1., Нови Сад, 1895., стр. 579

¹⁴ Псалтир, псалам 138.

Могло би се рећи да су надлежни органи разапети између стварног стања и могућег. Стварно је да су конвенције попут Конвенције о правима детета, тежак не само економски терет у смислу обавеза државе, већ и челични оквир у коме има врло мало простора за доношење мера за заштиту виталног демографског интереса.

Многе организације унутар држава се боре за уношење у образовање других вредности, нарочито поштовање људског бића као личности од фазе ембриона. Није довольна промена, па ако би била и могућа закона без промене целокупног образовања и медијске подршке "за живот". Медији су моћно средство које управља људско понашање. Ако се не развија свест да је убиство нерођеног још квалификованији облик убиства него што је то убиство одраслог човека не може се очекивати да би променом било ког закона могло доћи до побољшања демографске слике.

Када би се доиста суочили са чињеницом коју дају сами лекари да у просеку свака жена у Србији има три абортуса, онда би могли закључити да смо ми свакодневно у друштву убица, а да смо сви саучесници у једном масовном убиству нерођене деце. Исто тако, контрацептивна средства погубно делују на здравље жена, а самим тим и здравље целе њене породице, а и здравље друштва. Сматрати абортус из било ког разлога као случај пружања здравствене заштите, а истовремено као последице тог абортуса после давати средства за вантелесну оплодњу бездетних парова, који су у већини случаја бездетни због абортуса, доводи до економског апсурда система који све то финансира. Промена закона не може решити демографски проблем, али промена свести и изворни призив савести може.